

Гейко Євгенія Вікторівна
доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології та
соціальної роботи
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка,
Кропивницький, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОСТІ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Вступ. Суттєві перетворення, що відбуваються останнім часом у нашій країні у різних сферах життєдіяльності людей, спричиняють зміни не тільки в економічному і політичному житті суспільства, а й у соціокультурній ситуації в цілому. Духовні, моральні ціннісні орієнтири й настанови, які протягом не одного десятиліття сприяли гармонізації життя й діяльності людей, визначали систему взаємин людини зі світом, втратили своє первісне значення. Внаслідок цього, те, що зовсім недавно сприймалося людиною як основа й непорушний постулат, або повністю відкидається, або викликає сумнів у його «корисності», значимості.

Виклад основного матеріалу. Втрачаючи базальні цінності, людина не бачить об'єкти для своєї проєкції зовні. Це призводить до того, що вона замикається в собі, а навколишній світ стає для неї далеким і навіть ворожим. Криза смислоутворюючих життєвих і професійних цінностей може спричинити й кризу ідентичності, яка також нерідко супроводжується духовним вакуумом. І як результат цього – деформація самосвідомості людини, відчуження особистості від власної історії, втрата сенсу життя й професійної діяльності, перспектив розвитку.

Сучасний етап розвитку вищої освіти в Україні характеризується зростанням пріоритету людського чинника, посиленням уваги до особистості фахівця, необхідності його соціально-морального та етичного розвитку. Варто відзначити, що готовність людини до вибору в ситуаціях невизначеності стає необхідною передумовою її соціальної й професійної успішності, основи якої повинні закладатися освітою. Для цього необхідний спеціаліст, орієнтований на базові цінності своєї професійної діяльності й здатний до такого проєктування освітнього середовища, яке передбачає можливість самовизначення як для студентів – майбутніх психологів, так і для самого викладача. Однак гуманістичні цінності є орієнтиром у діяльності й поведінці психолога тільки за умови сформованості в нього ціннісної свідомості, ставлення до професії й життя, а також етичних установок.

Цілісність особистості й ціннісне ставлення психолога зумовлюють його емоційно-психологічний стан, задоволеність і наповненість життя, його зміст, а система цінностей регулює поведінку й діяльність, визначає мотиваційно-потребнісну сферу, спрямованість особистості, готовність керуватися цими цінностями в професійній діяльності. Звернення до категорії «ціннісне ставлення» як до специфічного феномена в структурі професійної діяльності психолога припускає впровадження освітніх технологій, що забезпечують розвиток ціннісної сфери особистості студента, здатного відповідати етичним і моральним нормам суспільства.

Спосіб соціального орієнтування, у свою чергу, є внутрішнім психологічним механізмом, що формує ті або інші властивості особистості. За характером й спрямованістю цих переваг можна визначити й особливості її ціннісних ставлень. Таким чином, цінності є орієнтиром діяльності й поведінки людини тільки за умови сформованості в неї ціннісного ставлення.

Ставлення вказує на зв'язок між предметом (явищем) і суб'єктом, що характеризується значенням першого для другого. Ставлення у цілому відбиває різноманітні зв'язки людини зі світом, характеризується наявністю прагнення особистості, її активності, тобто, чим активніший індивід, тим більший прояв його прагнення до діяльності, тим яскравіше виражається його ставлення.

Ціннісне ставлення – це суб'єктивне відбиття об'єктивної дійсності. Об'єктом ціннісного ставлення є значимі для людини предмети і явища. Таким чином, ціннісне ставлення трактується як значимість того або іншого предмета, явища для суб'єкта, обумовлена його усвідомленими або неусвідомленими потребами, вираженими у вигляді інтересу або мети. Ціннісне ставлення постає як один з атрибутів соціокультурного існування людини – носія ціннісного ставлення. Так, на думку В. О. Сластьоніна, ціннісне ставлення – внутрішня позиція особистості, що відображає взаємозв'язок особистісних і суспільних значень.

Втім, В. М. Мясичев виділяє типи ціннісного ставлення: до світу речей, явищ природи; до людей, явищ соціуму; до самого себе. Розглядаючи динаміку розвитку ціннісного ставлення, В. М. Мясичев визначив і рівні його розвитку: *умовно-рефлекторний*, що характеризується наявністю первісних (позитивних або негативних) реакцій на різні подразники; *конкретно-емоційний*, де реакції викликаються умовно й виражаються відношенням любові, прихильності, ворожнечі, страхів й т. ін.; *особистісний*, який виникає в діяльності, що й відбиває вибіркоче ставлення до навколишнього світу; *власне духовний*, на якому соціальні норми, моральні закони стають внутрішніми регулятивами поведінки особистості.

Таким чином, поняття «ціннісне ставлення» у психологічній науці визначається як психічне утворення, що інтегрує в собі результати пізнання людиною будь-якого об'єкта дійсності під час зустрічей з ним, усі емоційні

відгуки на цей об'єкт, а також форми поведінкових відповідей при контакті із цим об'єктом.

У психологічній науці прийнято виділяти умовно-рефлекторний, конкретно-емоційний, конкретно-особистісний і власне-духовний рівні розвитку ціннісного ставлення особистості. При цьому, структура ціннісного ставлення представлена трьома основними компонентами: когнітивним, афективним і операційно-діяльним.

Висновки. Отже, професійна діяльність майбутнього психолога, насамперед, ґрунтується на внутрішній позиції ціннісно-значеннєвої сфери особистості, що передбачає цілеспрямоване й поетапне включення студентів в освоєння загальнолюдських цінностей. Ціннісне ставлення до життя й професійної діяльності формується в процесі проживання майбутнім психологом певної системи загальнолюдських цінностей, що синтезують цінності життя й цінність самої професійної діяльності. Одним зі значимих компонентів процесу професійної підготовки стає розвиток ціннісної сфери майбутнього психолога.

Важливим показником успішності професійного становлення майбутнього психолога є сформованість його ціннісно-значеннєвої сфери. Формування цінностей життя й професійної діяльності особливо актуальне на підготовчій стадії професійної самореалізації індивіда. Процес формування професійних цінностей тривалий і багатогранний. Формування в студентів - майбутніх психологів, ціннісного ставлення до життя, професійної діяльності – складний процес, який, реалізується за допомогою різних психологічних механізмів: інтеріоризації, ідентифікації, інтерналізації й уможливорюється через досягнення цілісності особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балл Г. О. Проблема обґрунтування суспільної ідеології у світлі гуманістичного підходу Психолого-педагогічна наука і суспільна ідеологія. *Матеріали методологічного семінару Академії педагогічних наук України*, 12 листопада 1998 р. Київ : Гнозис, 1998. С. 28–32.
2. Гейко Є. В. Психологія цілісності особистості : монографія. Кропивницький : Центрально-Українське видавництво, 2016. 384 с.
3. Савчин М. Дослідження особистості в контексті духовної парадигми психології. *Психологія особистості*. 2011. № 1 (2). С. 191–199.
4. Человеческая целостность и встреча культур. Київ : Дух і Літера, 2007. 408 с.